

Bakgrunn for vedtak

Nedlegging av Kongens dam i Bamble

Bamble kommune i Vestfold og Telemark fylke

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Tiltakshaver	Vestviken utvikling AS
Referanse	201838492-47
Dato	13.10.2020
Ansvarlig	Gry Berg
Saksbehandler	Arnljot Einride Strømseng

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9

7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B

6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Innhold

Sammendrag	2
Søknad	4
Høring og distriktsbehandling	6
NVEs vurdering	18
NVEs konklusjon og vassdragskonsesjon	27
Forholdet til annet lovverk for Kongens dam i Bamble	29
Vedlegg	31

Sammendrag

Vestviken Utvikling AS søker om konsesjon for å legge ned damanlegg Kongens dam i Hellestvedtvannet. Vassdraget er vernet og dammen ligger i et viktig friluftsområde ved tettstedet Herre, og er mye brukt av lokalbefolkningen og tilreisende. Vassdragets friluftlivskvaliteter er en del av vernegrnlaget. Dammen ble opprinnelig etablert til industriell virksomhet, men har hatt ulike formål som blant annet drikkevannskilde. Dammen har ikke inntektsgivende funksjon lenger og den er ikke i forskriftsmessig stand, jf. damsikkerhetsforskriftens krav til sikkerhet. Eier av dammen ønsker derfor å legge ned dammen. Etter vannressursloven skal vassdragsanlegg som ingen lenger vil holde ved like, legges ned. NVE kan nekte nedlegging hvis anlegget overføres til noen som ønsker å opprettholde det, eller hvis anlegget blir fredet etter kulturminneloven. Det er tidligere gjort forsøk for at kommunen skulle overta dammen, men dette har ikke latt seg gjøre. En eventuell nedleggelse av Kongens dam med oppstrøms sperredam vil føre til en senkning av vannstanden i Hellestvedtvannet med ca. 8,5 m og vannets areal reduseres fra dagens 1,5243 km² til ca. 1,2 km².

Bamble kommune fraråder nedleggelse av Kongens dam da den har stor betydning for fritidsaktiviteter, rekreasjon, historie og identitet for befolkningen i kommunen. **Skien kommune** anser det som uheldig at dammen blir revet da friluftsliv knyttet til hele vassdraget blir sterkt berørt. **Fylkesmannen i Telemark** mener det er store friluftstinteressene i området, og at NVE må vurdere mulighetene for å opprettholde Kongens dam. Fylkesmannen er positive til at Bamble kommune eventuelt overtar som eier og driver av dammen. **Herre vel, Herre Arbeiderlag, Herre Sanitetsforening, Herre Idrettslag, Herre Pensjonistforening, Bamble jeger- og fiskerlag, Herre speidergruppe, FAU ved Herre skole, Herre skole,** og mange **privatpersoner** har samtlige uttalt at de er imot en nedleggelse av Kongens dam. Høringsuttalelsene understreker viktigheten av dammen som kulturminne i et nasjonalt og lokalt perspektiv. Det omtales betydningen av områdets mange friluftlivskvaliteter både sommer og vinter. Det uttales også at en eventuell nedleggelse får konsekvenser for badeplassen og at tilgangen til vannet blir vanskelig sammenlignet med i dag.

Ved NVEs befaring av dammen viste ca. 150 personer et unisont følelsesladet engasjement rundt betydningen og konsekvensen av en eventuell nedleggelse. De største negative konsekvensene ved tiltaket vil være nedlegging av et viktig kulturminne av nasjonal betydning, tørrlegging av tidligere oppdemte arealer i Hellestvedtvannet og anleggsarbeid i et attraktivt tur- og friluftsområde. Resultat av nedleggelse av dammen er at friluftslivskvaliteter knyttet til strandsonen og vannspeilet på kort sikt vil bli negativt berørt. Tiltaket vil også medføre negative konsekvenser for landskapet rundt Hellestvedtvannet i perioden frem til ny vegetasjon utvikles. NVE har vurdert det slik at når vegetasjon reetableres, vil område få tilbake det meste av sin verdi. Vannets partikkelinnhold vil kunne øke noe i en periode under nedtapping og under anleggsarbeidet, men vannkvaliteten vil oppnå tilnærmet dagens kvalitet når reguleringssonen har fått et vegetasjonsdekke.

Ivaretagelse av damsikkerheten er det viktigste i denne saken. Dammen oppfyller ikke sikkerhetskravene i damsikkerhetsforskriften og må enten rehabiliteres eller legges ned. Ved en nedlegging kan vannets funksjon som biotop for fisk, dyr og insekter blir noe endret. NVE mener at en konsekvens ved nedlegging er at laks og sjørret kan reetableres slik det var før dammene ble etablert i vassdraget og hindret oppvandring. Vi vurderer at det er positivt at laks og sjørret kan reetablere seg i både i Hellestvedtvannet og sidevassdrag. Fritidsfiske i Hellestvedtvannet vil som en konsekvens bli noe forandret, ved at en større del av vassdraget åpnes for anadrom fisk.

Tiltaket vil etter vårt syn påvirke deler av vernegrnlaget i verneplan for Herrevassdraget, og rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag. NVE erkjenner at den beste løsningen ville være at Kongens Dam blir rehabilitert, slik at den kan bli stående og fortsatt være til glede og nytte for

allmennheten. Kostnadene ved en rehabilitering er store, og det er uenighet knyttet til privatrettslige rettigheter i vassdraget. NVE har i flere år forsøkt å finne løsninger i samarbeid med kommunen og dameier, men har ikke lykket.

Dammen oppfyller ikke kravene i damsikkerhetsforskriften, og det er derfor nødvendig å få en avklaring. Slik situasjonen er i dag fremstår en nedlegging som eneste løsning.

Vi vurderer på tross av de allmenne interesser som taler for å beholde dammen, at fordelene for nedleggelse er større enn ulempene for allmenne og private interesser.

I NVEs behandling av saken har vi kun vurdert de konsekvenser en nedlegging av Kongens dam og ovenforliggende sperredam har for Hellestvedtvannet og nedenforliggende vassdrag. Saken ble sendt på en bred høring og det har vært befaringsav dammen med invitasjon til alle høringsparter. Engasjementet rundt saken har vært stor fordi det er mange interesser i vassdraget som blir berørt av nedleggingen.

Vi har behandlet søknaden etter § 41 i vannressursloven, som gir adgang til å legge ned vassdragsanlegg. § 41 sier at søknad om nedlegging skal innvilges om ikke særlige grunner taler imot. NVE har etter § 42 i vannressursloven mulighet som vassdragsmyndighet til å overføre et vassdragsanlegg til noen som ønsker det opprettholdt. NVE stiller seg positive til en eventuell overtakelse etter § 42 og det har i flere år pågått diskusjoner knyttet til muligheten for at kommunen kunne overta Kongens dam.

Denne saken har skapt stort engasjement lokalt, og høringsuttalelsene har vært negative til nedlegging. NVE vil understreke at vannressurslovens system er slik at en dameier som ikke lenger vil holde dammen sin ved like, i utgangspunktet har rett til å legge ned dammen. Vassdragsanlegg som ikke lenger er i bruk og som ingen ønsker å opprettholde, skal etter loven fjernes. NVE vurderer konsesjon i de tilfellene hvor en nedlegging får store konsekvenser for allmennheten. Etter lovforarbeidene bør NVE bare nekte konsesjon til nedlegging i forbindelse med en overføring av anlegget til andre som ønsker å opprettholde damanlegget, eller i forbindelse med at dammen blir fredet etter kulturminneloven, eventuelt som en del av et biotopvern etablert etter naturvernloven. Kongens dam er ikke fredet. Det har så langt heller ikke vært mulig å komme frem til en løsning der andre påtar seg ansvaret for rehabilitering og videre drift og vedlikehold av Kongens dam.

§ 41 i vannressursloven sier at konsesjon til nedlegging skal gis dersom ikke særlige grunner taler imot. I denne saken har det så langt ikke vært mulig å overføre ansvaret for rehabilitering og videre drift av Kongens Dam til noen som ønsker anlegget opprettholdt. Lovens krav til særlige grunner er derfor ikke oppfylt og NVE gir Vestviken Utvikling tillatelse etter vannressursloven §§ 8 og 41 til å legge ned damanlegg Kongens dam og sperredam. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår.

NVE minner om at Bamble kommune eller andre kan overta ansvaret for rehabilitering, drift og vedlikehold av Kongens dam.

Søknad

NVE mottok opprinnelig en søknad om nedleggelse fra Bamble Bruk AS, datert 25.09.2018. Deretter inngikk Bamble Bruk AS en avtale om overtakelse av Kongens dam med Vestviken Utvikling AS den 28.12.2018. Eierskifte ble medelt NVE i epost av 09.01.2019 samtidig med informasjonen om at ny eier opprettholdt søknad om nedleggelse.

- *Etter vannressursloven, jf. § 8, om tillatelse til:*

- Legge ned Kongens dam helt og fullt og fjerne denne.
- Fjerne rester etter gammel dam som ligger 100 – 150 m oppstrøms Kongens dam

Hoveddata for Kongens dam

TILSIG		Hovedalternativ
Nedbørfelt	km ²	121,0
Årlig tilsig til inntaket	mill.m ³	64,5
Spesifikk avrenning	l/(s·km ²)	16,9
Middelvannføring	l/s	2045
Alminnelig lavvannføring	l/s	145
5-persentil sommer (1/5-30/9)	l/s	97
5-persentil vinter (1/10-30/4)	l/s	375
MAGASIN		
Magasinvolum	mill. m ³	12
HRV	moh.	?
LRV	moh.	?
Lengde dam	m	116
Lengde overløp	m	6
Lengde flomløp	m	25
Nivå Hellestvedtvann etter nedlegging	moh.	22,5
Dagens overflateareal	km ²	1,5243
Overflateareal etter nedlegging	km ²	ca. 1,2
Redusert neddemt areal	km ²	ca. 0,3
ØKONOMI		
Rivningskostnad	mill.kr	1,2

Om søker

Dagens eier av Kongens dam er Vestviken Utvikling AS som overtok ansvaret 28.12.2018 fra tidligere eier Bamble Bruk AS. Grunneier der dammen står er fortsatt Bamble Bruk AS. Søknaden om tillatelse til nedlegging ble utarbeidet av tidligere eier, men er opprettholdt som søknad om nedleggelse av Vestviken Utvikling AS. Ifølge Bamble bruk er dammen overtatt av ny eier under forutsetning om en nedleggelse av vassdragsanlegget.

Å eie og føre tilsyn med Kongens dam medfører årlige kostnader for blant annet innleie av VTA og vedlikehold. Beregnet kostnad for nødvendig vedlikehold av dammen beløper seg trolig på ca. 19 MNOK for å sette dammen i forskriftsmessig stand. Nedleggelse av dammene er beregnet til å koste

totalt ca. en million kroner ifølge tidligere eier. I dette er det ikke medregnet avbøtende tiltak som pålegges av NVE i en eventuell konsesjon.

Beskrivelse av dammen og området

Kongens dam ligger i Herrevassdrag, vest for tettstedet Herre i Bamble kommune i Telemark. Dammen demmer opp Hellestvedtvannet som er det nederste vannet i Vestre Herrevassdrag. Ellers består Vestre Herrevassdrag av vannene Mevann, Flåte og Langen. Flåte er drikkevannskilde for Bamble kommune. Flåte og Langen er også demmet opp. Elven Gyteelva som renner ut av Hellestvedtvannet, møter Bolvikelva ca. 1,5 km nedstrøms og sammen danner de Herreeelva.

Vassdraget er et lavlandsvassdrag i skogsterreng, uten snaufjell og lite dyrket mark (0,4 %). Hellestvedtvann ligger på kote 30,9 og høyeste punkt i nedbørfeltet er Stålfjellet på 302 moh. Vassdraget har flere hundre år lang historie i utnyttelse til både fiske, tømmerdrift og ulik industriell utnyttelse. Hellestvedtvann har vært inntaksmagasin til tidligere kraftstasjon og for forsyning av nedenforliggende industrianlegg med vann

Dammen, som er i konsekvensklasse 3, ble bygget i 1903. Dammen har en kronelengde på 116 meter og er murt opp av tilhugget naturstein. Dagens overløp er i betong og ble ombygget av NVE i 1996 til slik den er i dag. Dagens dam er i en slik forfatning at den ikke er sikker etter damsikkerhetsforskriftens regler ved flomhendelser. Den er beregnet til ikke å være sikker mot velte og glidning samt istrykk, ved en eventuell 1000-års flomhendelse.

I dag er det en rørgate med fundamenter fra dammen og ned mot den gamle kraftstasjonen Hammerrevet. Rørgaten er i dårlig forfatning og beskrives som et risikomoment med hensyn på at personer kan bevege seg ut på rørgaten. Eierskapet til deler av rørgaten anses å være Bamble kommune sitt ansvar ifølge søker. Kommunen eier den gamle kraftverksbygningen.

Teknisk plan

Fjerning av dam og deponering

Det søkes om at dam, sperredam, tømmerrenne og deler av den gamle rørgaten rives etter at magasinet er helt nedtappet. Planen er at Kongens dam fjernes først for deretter å fjerne sperredamen. Betong i overløp skal pigges og fjernes. Tilhugde steiner i dammen plukkes ned, mellomagres og selges til andre prosjekter. Fyllingen i dammen som består av lokale naturlige masser er planlagt arrondert rundt i terrenget der dammen står i dag.

Den gamle sperredammen som ligger 100 -150 meter oppstrøms Kongens dam fjernes helt og fullt. Denne består av noen metalldragere og trenåler. Metall sendes til metallretur og trenåler kjøres til godkjent deponi. Sperredammen vil bestemme det nye vannspeilet i Hellestvedtvann og dette vil ligge på kote 22,5 moh.

Jern og skrapmetall bli kjørt til metallgjenvinning, betong sendes godkjent deponi. Under rivningsarbeidet vil en søke så langt det er mulig å unngå å få masser ut i elva, men noe massetransport ut i elva vil kunne skje. I etterkant av rivningen skal område se tilnærmet naturlig ut. Det er i søknaden lagt opp til naturlig revegetering av tørrlagte områder.

Veier

I tiltakshavers plan om nedlegging legges det opp til at eventuelle maskiner og lastebiler blir transportert inn via kommunale veier på begge sider av elven.

Arealbruk

Det fysiske tiltaket berører kun eiendommen til Bamble Bruk AS gnr. 2 bnr. 86. På begge sider av denne eiendommen er grunneier Hellestveit Bruk AS gnr. 2, bnr. 1.

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

Kommuneplanens arealdel viser at stranden og et lite område sør for Kongens dam er regulert til friområde. Et område langs Gyteelva nedstrøms Kongens dam er regulert til naturområde - grønnstruktur. Arealet som Kongens dam står på, og et område på vannsiden av dammen, er regulert til LNF.

Verneplan for vassdrag

Herrevassdraget ble i 1973 vernet mot kraftutbygging i Verneplan I. I vernegrunnlaget beskrives elva slik: «*Vassdragets elver, vann og myrer er sentrale deler av et lavtliggende landskap som stedvis er dominert av flere store og til dels sterkt forgreinete vann med tilhørende elveløp, før utløpet i Frierfjorden. Botanikk, fuglefauna og vannfauna inngår som viktige deler av naturmangfoldet. Viktig for friluftslivet. Nærhet til større tettsteder.*»

Andre verneområder

Tiltaket grenser til Grøssås Naturreservat som ligger nord-vest i Hellestvedtvannet og nord-vest i Mevatn. Formålet med dette naturreservatet er å bevare et tilnærmet urørt naturområde med rik edelløvsskog som inneholder sjelden, truet og sårbar natur. Nedleggingen av Kongens dam vil ikke nevneverdig påvirke dette reservatet.

EU's vanddirektiv

Hellestvedtvann og Mevann inngår i vannforekomsten 016-2603-R. Vannforekomsten har god økologisk tilstand. Ifølge vann-nett.no er det vurdert at det for vannforekomsten i liten grad finnes påvirkninger eller aktiviteter som kan redusere dagens tilstand.

Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. NVE var på befaring i området den 15.08.2019 sammen med representanter for søkeren, kommunen, Fylkesmannen, politikere, interesseorganisasjoner, naboer og brukere av Hellestvedtvannet. Høringsuttalelsene har vært forelagt søkeren for kommentar.

Høringspartenes egne oppsummeringer er referert der hvor slike foreligger. Andre uttalelser er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og NVEs nettsider.

NVE har mottatt følgende kommentarer til søknaden:

Bamble kommune uttaler i brev av 20.12.2018:

Historikk

Bamble har i sin uttalelse tatt for seg kommunale planer, allmenne interesser, og miljøpåvirkning. De har også redegjort for en del av historikken og rettslige og juridiske forhold i vassdraget. Kommunen presiserer i sin uttalelse at det vil være uheldig om dammen blir nedlagt og revet.

Kommunen redegjør for historikken i vassdraget med tanke på nåværende og tidligere eierskap av dammene Flåte, Langen og Kongens dam. De omtaler også vassdragsvernet med vernegrnlag og hvilke betydning vassdraget har som landskapsbilde, naturvernområde, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø. Kommunen mener at det er positivt at ved å fjerne en menneskeskapt installasjon som har påvirkning på vassdraget både oppstrøms og nedstrøms, vil Gyteelva og Hellestvedtvannet komme nærmere det som er den naturlige referanseverdien i vassdraget. Dette mener kommunen er i tråd med forskrift om rikspolitiske linjer for vernede vassdrag, og mener nyere lovverk som vannressursloven og lov om lakse- og innlandsfisk også må legges til grunn når beslutning om eventuell nedleggelse av dammen tas.

Kommunen redegjør overordnet om rettigheter og konflikter i vassdraget. Det har i perioden 2001-2017 vært flere rettstvister om ulike rettigheter i vassdraget. De nevner resultatene av rettstvisten og praktisk betydning av disse.

Kommunen redegjør også for tidligere forsøk på å overta dammen med rettigheter. Bamble Bruk AS gav beskjed til NVE i e-post av 28.02.2017 at bedriften ønsket å finne nye eier for å overta Kongens dam. Kommunen gav i brev av 01.06.2017 beskjed til NVE at de var positive til dette under forutsetning at det ikke lenger er grunnlag for konflikter i vassdraget. Det ble ikke en avtale om overtakelse i 2017.

Ved nedleggelse mener kommunen at det bør stilles bankgarantier for kostnaden for riving, istandsettelse og tilbakeføring av området slik at det sikres at alle deler av nedleggingen blir ferdigstilt. De mener også at kostnadene ved nedleggingen trolig er underestimert av tiltakshaver.

En nedlegging vil, ifølge kommunen, ikke komme i konflikt med dagens kommuneplan (arealdelen), men påpeker at badestrandens friområde vil miste sin funksjon.

Kommunen mener at en nedlegging fører til at utløpet av Hellestvedtvannet blir endret og at det er uklart hvordan dette vil påvirke flomfaren i vassdraget. De mener det må gjøres en ny dambruddbølgeberegning for Flåte dam for å avdekke eventuelle fare for skader nedstrøms Hellestvedtvann. Det må tas hensyn til ev. flomfare ved deponering av eventuelle løsmasser rundt dammen. Ved gjennomføring av tiltaket fra begge sider av elva, må boligvei på nordsiden utbedres betydelig for transport med tungt anleggsutstyr.

Allmenne hensyn

Kommunen beskriver hvilken betydning Hellestvedtvannet har for friluftsliv, rekreasjon, historien og identiteten for befolkningen. De poengterer at saken bringer frem mange følelser, spesielt lokalt på Herre. Kommunen sier at bokvalitet og trivsel i området trolig vil bli redusert ved en nedleggelse. Landskapet vil fremstå som dramatisk og nedtappet og vannspeilet blir redusert. Dette kan forringe områdets estetiske verdi. Tørrelagte områder vil imidlertid revegeteres, men på grunn av utvasking vil dette ta lang tid.

Herre har vært et industristed i mange hundre år og kommunen mener derfor at dammen er et konkret, fysisk minne fra denne viktige tiden for lokalsamfunnet som er viktig å bevare.

Miljø og naturverdier

Laks, ørret/sjøørret og ål forekommer naturlig i vassdraget, og det er i tillegg registrert elvemusling i Herrevassdraget. Ålefisket og laksefisket i Herrevassdraget har vært økonomisk viktig og er nevnt allerede i dokumenter fra 1497. På 1700 tallet omtales det i historiske arkiver at jernverket og de mange sagene i elva hadde «*ødelagt det beste laxefiskeri i Bratsberg*», skriver kommunen. Kongens dam, slik den fremstår i dag, har eksistert i over hundre år. Dagens tilstand med oppdemming og regulering blir av mange oppfattet som vassdragets normaltilstand. Likevel påpeker kommunen at dette er en menneskeskapt tilstand og at vassdragsreguleringer medfører en rekke negative konsekvenser for livet i vann. Særlig påvirker det fisk negativt i alle livsstadier i ferskvann. Tap av gode gyte- og oppvekstområder oppstrøms et damanlegg medfører ofte nedsatt produksjon av laksefisk i et regulert vassdrag, skriver kommunen. Fjerning av et vandringshinder vil gjøre gyte- og oppvekstområder oppstrøms tilgjengelig for anadrom fisk og konnektiviteten i vassdraget forbedres. Dette vurderes som positivt, særlig for laks, sjøørret, ål og elvemusling, men også for vassdraget som økosystem. Mer tilgjengelig habitat vil kunne øke produksjonen av både laks og sjøørret i Herrevassdraget, og for Gyteelva vil det være positivt, da gode gyteområder trolig er begrensende for produksjonen av laksefisk i denne delen av vassdraget.

Kommunens konklusjon:

«...»

En nedleggelse av dammen vil medføre at mye av tilretteleggingen for friluftsliv og bading vil miste sin funksjon, og nye tiltak må påregnes for å oppnå tilsvarende positiv effekt for lokalbefolkningen. En nedleggelse og rivning av Kongens dam vil medføre at området for de fleste brukere vil fremstå som lite attraktivt. Dette vil være en betydelig negativ effekt av en nedleggelse.

Fra et samfunnsmessig synspunkt vil en opprettholdelse av Kongens dam med hensyn på trivsel i nærmiljøet på Herre, mulighet for å drive friluftsliv, estetikk, historie og identitet, være det beste. Vi fraråder derfor en nedleggelse av Kongens dam.

Ut i fra et miljøperspektiv vil ikke fjerning av Kongens dam få negative konsekvenser for vassdraget som økosystem. Kongens Dam har derimot en så stor betydning for fritidsaktiviteter, rekreasjon, historie og identitet for befolkningen og hytteeierne at Bamble kommune mener søknaden om Konesjon for nedleggelse av Kongens dam ikke bør innvilges.

Bamble kommune ber derfor NVE om ikke å tillate nedleggelse og rivning av Kongens dam og ber NVE pålegge dameier sikring og opprusting av dammen i tråd med kravene i Damsikkerhetsforskriften.

Alternativt kan Bamble kommunen delta i forhandlinger om mulig overtagelse av Kongens dam med forutsetninger gitt i brev av 01.06.2017 fra Bamble kommune til NVE.

...»

Fylkesmannen i Telemark uttaler i brev av 30.11.2018:

Fylkesmannen uttaler følgende i sin konklusjon:

« ...

På bakgrunn av de store friluftsinnteressene i området mener Fylkesmannen at NVE må vurdere mulighetene for å opprettholde Kongens dam. Fylkesmannen er videre positiv til at Bamble kommune overtar som eier og driver av dammen.

... »

Fylkesmannen mener at friluftslivet i stor grad berøres negativt gjennom en senkning av vannstanden i Hellestvedtvann.

For temaet fisk mener Fylkesmannen at en nedlegging av dammen vil føre til reduserte leveområder for røye, abbor, ørret og sik. Til tross for mange inngrep er det en god bestand av laks, sjørøtt og ål i vassdraget. Det er også registrert elvemusling i Herreelva. Rekrutteringen av elvemusling er svak/fraværende. Fylkesmannen viser til at det er lagt ned betydelig arbeid for å bedre forholdene for fisk i vassdraget. En nedleggelse av Kongens dam vil, ifølge Fylkesmannen føre til redusert magasinering av vann i tørre perioder sammenlignet med dagens tilstand, og dermed lavere potensial for minstevannføring i Gyteelva. Fjerning av Kongens dam vil kunne medføre at anadrome arter (blant annet laks og sjørøtt) kan vandre opp i vassdraget.

For å ivareta sikkerheten nedstrøms Kongens dam, mener Fylkesmannen at dammen må settes i stand eller fjernes helt.

Når det gjelder status i henhold til vannforskriften, er vannforekomsten Hellestvedt i dag regnet som naturlig og den økologiske vanntilstanden er svært god. Ved fjerning av dammene vil gammelt elveløp gjenskapes og reetablering av vegetasjon langs vassdraget komme i gang skriver Fylkesmannen. De sier i dette tilfelle må vurderes habitatforbedrende tiltak i vannstrengen.

Dammer i verna vassdrag:

Om dette temaet skriver Fylkesmannen følgende:

« ...

Fylkesmannen har nylig vært i kontakt med Miljødirektoratet for å se på muligheten for støtte i forbindelse med nedleggelse av Kongens dam. Vi har fått tilbakemelding om at det er mulig å søke midler gjennom tilskuddsordningen «Sikring av statlige friluftslivsområder».
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/tilskottsordningar-for-2019/id2617955/>

Om Vannressursloven (§25,26):

Vi viser til kriterier og vilkår for konsesjon i Vannressursloven jf. §25: «Konsesjon kan bare gis hvis fordelene av tiltaket overstiger skader og ulemper for allmenne og private interesser som blir berørt i vassdraget eller nedbørsfelt». Etter §26 kan det settes vilkår for å motvirke skader eller ulemper for allmenne og private interesser; jf. bokstavene b) og e) skal tiltakshaver «sikre opprydding eller tilbakeføring ved nedlegging» og «avbøte skader og ulemper ved eldre tiltak i vassdraget, herunder ved gjenåpning av bekker, reetablering av kantsoner og annen restaurering av naturområder, dersom det står i rimelig sammenheng med hva konsesjonen gjelder»

Vi viser videre til «Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag» Jf. kapitel 3 (Innst.S nr.10 1980-81). Her pekes på at det skal legges vekt på følgende forhold:

- Unngå inngrep som reduserer verdien for landskapsbilde, naturvern, friluftsliv, vilt, fisk, kulturminner og kulturmiljø*
- Sikre referanseverdier i de mest urørte vassdragene*
- Sikre og utvikle friluftsverdien, særlig i områder nær befolkningskonsentrasjoner*
- Sikre verdien knyttet til forekomster/områder i de vernede vassdragenes nedbørsfelt som det er faglig dokumentert har betydning for vassdragets verneverdi. Fylkesmannen mener NVE med bakgrunn i de betydelige friluftsjnteressene knyttet til vassdraget bør finne aktører og løsninger slik at muligheten for å sikre at Kongens dam med tilhørende vannforekomster kan opprettholdes.*

...»

Telemark fylkeskommune uttaler i brev av 14.11.2018

Telemark fylkeskommune uttaler at det helhetlige kulturmiljøet med dam, rørgate og kraftstasjon er bevaringsverdig og anbefaler at en løsning for bevaring bør etterstrebes. Fylkeskommunen deler NVEs egen vurdering fra 2013 om at anlegget er «*et viktig kulturminne i nasjonalt perspektiv*». De mener at den beste og primære løsningen er at en ny eier ønsker å ivareta anlegget for fremtiden. Fylkeskommunen har vurdert at kulturminneloven ikke er et egnet verktøy i dette tilfellet, men mener at det med ny eier på plass bør vurderes et juridisk vern etter plan- og bygningsloven.

Om dammen rives mener fylkeskommunen at anlegget må dokumenteres grundig og at dette blir et vilkår i en eventuell konsesjon. Foto, video, tegninger, kart, modeller og historikk må samles og arkiveres. Fylkeskommunen anmoder om at deler av rørgaten bevares frem til kraftstasjonen som et viktig historiefortellende element.

Skien Kommune uttaler i brev av 23.10.2018:

«...

Fjerning av dammen vil påvirke vannstanden i Hellestvedtvann kraftig. Hellestvedtvann ligger i sin helhet i Bamble kommune, og påvirker derfor ikke direkte arealer i Skien kommune.

Øvre del av vassdraget går i Skien kommune og er populært i forhold bruk av kano og kajakk. Turen ender da som oftest i Hellestvedtvann, og Skien kommune blir således indirekte berørt. Vassdraget benyttes også av hele Grenlands befolkning på vinteren til skigåing med Hellestvedtvann som utgangspunktet. Ved fjerning av dammen vil derfor ikke bare friluftsliv knyttet til Hellestvedtvann bli sterkt berørt, men også friluftsliv knyttet til hele vassdraget. Skien kommune anser det som uheldig at dammen blir revet.

Vi håper derfor at offentlige instanser vil ta over ansvaret for Kongens dam. Vi vil også legge til at Skien bystyre anbefalte Fylkesmannen å si nei til konsesjon da Bamble Bruk kjøpte dammen i Kilevannet. Begrunnelsen var at private instanser neppe ville klare å ivareta ansvaret uten at de hadde inntekter knyttet til vannet/reguleringen. Landbruksdirektoratet innvilget likevel konsesjon til Bamble Bruk.

...»

Herre vel (Ole Petter Skaugen, Thomas Andersen og Karsten Tønnevold Fiane) uttaler seg i brev av 18.11.2018:

Herre vel uttaler at de protesterer sterkt på planene om nedleggelse av Kongens dam og ønsker på vegne av lokalbefolkning og andre interessenter at dammen bevares. De arrangerte et folkemøte lokalt med over 200 deltagere hvor det ble samlet mange innspill som oppsummeres med følgende «*Kongens dam er for lokalbefolkningen et symbol på den stolte industrihistorien som finnes på tettstedet Herre, i veggene på husene og i ryggmargen til lokalbefolkningen. Rives dammen, fjernes en del av kulturhistorien*».

Velforeningen utdyper viktigheten av området både i et folkehelse- og kulturminneperspektiv. De etterlyser en vurdering av om Kongens dam burde ha vært fredet som kulturminne og mener at det før det blir gitt konsesjon for nedleggelse, blir gjort en konkret vurdering av dette. De viser blant annet til vurderinger NVE har gjort gjennom prosjektet «Dammer som kulturminner» (NVE rapport 2013, nr. 64) og til kulturminneloven og stortingsmeldingene «Leve med kulturminner» (St.meld. nr. 16 (2004-2005)) og «Framtid med fotfeste – kulturminnepolitikken» (Meld. St. 35 (2012-2013)). De benytter også seg av korrespondanse mellom ulike forvaltningsorganer som kommune og fylkeskommune.

Foreningen fremhever at Bamble kommune tidligere har uttalt at Kongens dam har hatt og vil for fremtiden ha stor kulturminneverdi. De skriver videre at dammen burde fredes da det er en del av et industrielt kulturminnemiljø og at det er vurdert til å være et viktig kulturminne i et nasjonalt perspektiv, i tillegg til at vassdraget er vernet.

Det fremheves hva dammen har for betydningen for friluftslivsaktiviteter både sommer og vinter. Foreningen nevner spesielt at adkomstmuligheter for hyttene rundt vannet blir negativt påvirket og at flere hytteeiere får vanskeligere adkomst ved en senkning av vannstanden i Hellestvedtvann. De uttrykker også en bekymring for økt flomfare for vassdraget nedstrøms vannet om dammen med dens reguleringsmulighet forsvinner. De er også bekymret for at badedammen nedstrøms mister sin vannforsyning og at dette tilbudet blir borte fra Herre.

Herre vel avslutter med at de forventer at NVE ikke godkjenner søknaden om nedleggelse og at det blir en avklaring om fredning av Kongens dam i regi av Riksantikvaren.

Herre Arbeiderlag og Herre Sanitetsforening (leder Liv B Nordheim) uttaler i epost av 11.11.2019:

Foreningenes felles uttalelse er klar på at de ikke ønsker nedlegging av Kongens dam og begrunner dette med dammen som en viktig del av et kulturhistorisk miljø og hva vannet slik det er i dag betyr som rekreasjonsområde. De nevner at det er både lokale og tilreisende brukere av område og aktiviteter som padling, bading, fiske, skigåing og fotturer er området yndet til.

Herre idrettsforening uttaler i brev av 05.12.2018:

Idrettsforeningen uttaler at de er imot nedleggelse og håper at alle parter kan komme til en enighet om overtakelse. Foreningen er bekymret for at det ved en eventuell nedleggelse blir vanskelig med god tilførsel av vann til badedammen slik den er i dag. De fremhever at området er meget flott som rekreasjonsområde sommer som vinter, og uttrykker samtidig en bekymring for sikkerheten ved utløpsosen av vannet om dammen fjernes. De foreslår sikring med et gjerde for å hindre at noen blir skadet som følge av dårlig is som følge av strømninger i vannet.

Herre Pensjonistforening uttaler i brev av 20.11.2019:

Foreningen ønsker ikke at det gis konsesjon til nedlegging av dammen. De uttaler at en nedlegging av dammen vil gi store lokale ulemper for folkehelse og friluftsliv. De påpeker spesielt at dammen har stor kulturhistorisk verdi for Bamble kommune og derfor bør ivaretas. De uttrykker bekymring for at det nye landskapet vil gi vanskeligere tilgang til vannet og at det blir ugunstige strømningsforhold som gir dårlig is ved en eventuell senkning av vannspeilet.

Bamble jeger- og fiskerlag (Øyvind Sundal og John Kyrre Fjeldvik) uttaler i epost av 17.11.2018:

Foreningen er bekymret for at vannføring og vannstanden i Gyteelva vil bli påvirket negativt på produksjonen av smolt/ynge som følge av en nedleggelse. De mener at under tørre somre, slike som i 2018, vil vannføringen være så lav at all årlig tilvekst av ynge/smolt dør. En konsekvens, skriver de i høringen, er at laksestammen i Gyteelva etter kort tid vil dø ut, og at den unike laksestammen vil være tapt for all tid. De ønsker en utredning og at det sikres at vassdraget reguleres i nedre del for å bevare villaksen i elva.

Bamble jeger- og fiskerlag uttaler også at en nedlegging av Kongens dam har stor betydning for isfiske, skigåing, hundekjøring og en rekke andre friluftslivsaktiviteter. Hellestvedtvannet mener de er en idyll av stor betydning for folkehelse og trivsel for mange mennesker i hele Grenland. De mener det vil være et enormt tap dersom det unike tilbudet skal bli borte og konkluderer med at hele Grenlands-distriktet blir fattigere.

Herre Speidergruppe uttaler i brev av 14.10.2018:

Speidergruppen fremhever i sin høring hvor viktig vannet, slik det er i dag, er for alle speideraktivitetene som området blir brukt til. De nevner blant annet turer med telt, gapahuk, båt, kano, ski, skøyter, bading, grilling, fiske, familieturer og livredningskurs. Området er blitt brukt av speidere i hele Bamble. De nevner at ved den lave vannstanden i 2018 gjorde «gjørme» langs vannet det umulig å gjennomføre den årlig kanotur på Hellestvedtvannet. Speiderne ber om at det ikke gis tillatelse for nedleggelse av dammen, med bakgrunn i den betydningen vannet har slik det er i dag.

FAU ved Herre skole uttaler i brev av 07.11.2018:

FAU understreker viktigheten av Kongens dam for alle beboere på Herre og omegn., og hva området rundt har av betydning for undervisning i skolesammenheng og for folks helse. Kongens dam bidrar til at alle kan bruke området til friluftsliv, svømmeopplæring, fiske, aktivitetsdager, kanoturer både i skoletiden og på fritiden. Dammen må tas vare på da Herrevassdraget har noe av Norges eldste industrihistorie. De uttrykker bekymring for at tilførsel av vann fra Hellestvedtvannet til badedammen blir borte og at badeplassene ved Hellestvedtvannet blir ødelagt ved en eventuell nedlegging. For laksen sin del mener de at den vil kunne bli negativt påvirket ved at vannføringen fra Hellestvedtvannet endres sammenlignet med hvordan den er i dag. FAU fremhever at Herre blir mindre attraktivt å flytte til som følge av at friluftsområdet ved Hellestvedtvannet blir dårligere. De mener at dette i verste fall vil gå ut over eiendomsprisen lokalt. FAU ønsker at Bamble kommune, Telemark fylke, NVE, dameier og eventuelt andre interessenter finner en løsning for å bevare Kongens Dam.

124 stk. beboere i Hellestvedtveien (Kristine Barth) uttaler i epost av 15.11.2019

De skriver i høringen hva Hellestvedtvannet og omkringliggende vassdrag betyr for befolkningen i Herre og tilreisende. Beboerne i Hellestvedtveien er imot nedlegging av dammen og mener dette er en attraksjon og viktig kulturminne. De konkluderer med at det er et sterkt ønske om at Bamble

kommune, eventuelt i samarbeid med andre gode krefter, overtar eierskap og driften av Kongens dam. Uttalelsen kommenterer også påstander fra søker som de mener blir bagatellisert eller er direkte feil. Blant annet mener de en nedleggelse har negative konsekvenser for terrenget rundt og turopplevelser på og i Hellestvedtvannet, noe søker mener det ikke blir. Det blir fremhevet at det blir begrensninger i tilgangen for bading og at bevegelseshemmede og handicappede personer kan komme seg ned til den nye vannkanten. Dessuten vil tilgangen til isen om vinteren blir dårlig, og båt plassene vil bli færre og dårligere som følge av vannstandssenkingen. Beboerne er bekymret for at tilførsel av vann fra Hellestvedtvannet til badedammen som ligger nedstrøms Kongens dam, blir borte. De mener at eier av dammen bør legge et nytt rør for tilførsel av vann til badedammen.

Beboerne skriver også at konsekvensen av nedleggelsen vil bli at hytter og boliger får redusert bruks- og markedsverdi. Videre er de skeptiske til at søknaden inneholder få vurderinger av effekten på transport av slam og vannkvalitet ved nedleggelsen. Det konkluderes med at det av hensyn til folkehelse, friluftsliv, kulturminner og naturmangfold må vurderes nye alternativ fremfor å rive Kongens dam. Samarbeid mellom offentlige og private interesser vil kunne sikre en løsning som beholder, og utvikler, verdiene i og rundt Hellestvedtvannet og Herrevassdraget.

Herre Skole uttaler i brev av 29.10.2019:

Herre skole skriver i sin uttalelse hvor viktig området, slik det er i dag, er for skolen. De er imot nedleggelse av dammen, og begrunner dette med at skolens elever og lærere bruker vannet til undervisning i kroppsøving og i faget «natur, miljø og friluftsliv» og til idretts-, aktivitets- og vinteraktivitetsdager. Det nevnes aktiviteter som bading, fotturer, overnatting ute, isfiske og at det lages bål på og ved vannet. Skolen fremhever at elevene gjør noe sammen som alle kan, og at det skapes relasjoner og vennskap på en helt annen måte enn i et klasserom. Sett ut fra at det skal satses tungt på fysisk aktivitet og helse i skolevesenet, og Bamble kommunes satsing på prosjektet «liv og røre», er vannet viktig for skolen.

Protestliste mot nedlegging av Kongens dam (Helge Selstø) i epost av 31.10.2019:

« ...

*Vedlagt følger listen med 1109 protester mot nedlegging av kongens dam! Listen har vært åpen for signering fra 24/9 – 30/10 2018 Selve protestsiden finner du her:
https://www.opprop.net/signatures/nei_til_nedleggelse_av_kongens_dam/*

Mange av de som har protestert har skrevet sine begrunnelser for å bevare dammen. Håper denne protesten blir tatt til følge og at vi også i fremtiden får nyte det flotte område som Hellestvedtvannet er med badeliv, fiske og stille fredelige kanoturer som kan bringe deg langt inn i villmarken.

...»

Reidun og Jan Erik Barth uttaler i epost av 19.11.2019:

De uttaler å være imot nedlegging av Kongens dam da vassdraget slik det er i dag har vært og er viktig for virksomheten på gården Hellestvedt. De fremhever hvor viktig det islagte vannet har vært for vintertrening av hester og mener tilgangen til dette blir vanskelig når vannet senkes. De uttaler også at høst- og vårflommene har blitt større og kraftigere som følge av ombyggingen til en overløpsdam i 1996. De mener derfor at dammen må bygges om med flomreguleringsmulighet og at kommunen tar over som eier.

Rosanne Kristiansen med familie uttaler i brev av 18.11.2018:

Kristiansen uttaler at hun og familien er imot nedleggelse av Kongens dam og mener det er særlige grunner for å nekte konsesjon. De fremhever den store friluftslivsbruken av området sommer som vinter.

Det blir reist kritiske spørsmål knyttet til søknaden og til hva søker skriver om at området kan tilbakestilles slik det var før dammen ble bygget. Ved senkning av vannstanden på 8,5 meter vil badeplassen slik den er i dag bli ødelagt og antall båt plasser vil reduseres. Det blir også en dårligere tilgang til eventuelle båt plasser. Det blir uttalt at kano/kajakpadling blir mindre interessant med et lavere vannspeil og det blir lengre å bære en kano mellom Hellestvedtvannet og Mevann.

Det blir nevnt at isen kan bli mer utrygg ved både inn- og utløpselvene pga. strømninger, noe som kan ha konsekvenser for tilgangen til isen/vannet. Det blir fremhevet at vannstandsendringen vil få store konsekvenser for tilgangen til vannet for bevegelseshemmede og handicappede. I uttalelsen uttrykkes det også bekymring for vanntilgangen til badedammen og at to mye besøkte bade plasser dermed forsvinner fra Herre ved en eventuell nedleggelse av Kongens dam.

Kristiansen skriver at 115 år under vann har gjort store endringer i reguleringssonen. Her er jordsmonn vasket vekk og blottlagt fjell, noe som gir dårlig mulighet for revegetering på kort sikt. Hun etterlyser at det ikke er satt av midler i søknaden til planting og skogpleie i fruktbare områder, og mener det tar 30 til 40 år før områdene vil fremstå som skog. I høringen blir begrep som «miljømessig tilstand» og «naturlig tilstand» diskutert og det blir rettet kritikk mot måten søker omtaler dette på. Hun er sterkt uenig med søker om at naturtilstanden ved lavere vannstand blir «god eller bedre enn i dag». Hun mener at senkningen av vannstanden vil ha store negative konsekvenser for turopplevelsen i vassdraget, og tror søker tar feil når de sier at Hellestvedtvannet «..likevel fortsatt [vil] være en flott innsjø, der fisk og turopplevelser fortsatt kunne ha stor betydning».

Høringsuttalelsene avslutter med en appell om at dammen må ivaretas slik den er i dag av hensyn til folkehelse, friluftsliv, kulturminner og naturmangfold. Nye alternativer bør vurderes fremfor å rive Kongens dam. Samarbeid mellom offentlige og private interesser vil kunne sikre en løsning som beholder, og utvikler, verdiene i og rundt Hellestvedtvannet og Herrevassdraget.

Lisbeth Gauslaa (Hellestvedtveien 192) uttaler i epost 13.11.2018:

Lisbeth Gauslaa skriver i sin uttalelse at verdien av dammen og vannspeilet har vært stor familien. Hun uttaler at nedleggelsen av dammen vil få store konsekvenser for et privat bryggeanlegg, samt at verdien av vannspeilet slik det er i dag blir forringet. Hun er også bekymret for verdiforringelse av sin eiendom og ønsker seg at vannspeilet blir holdt så høyt som mulig dersom dammen blir lagt ned.

Magnhild og Oddvar Sørensen uttaler i epost av 13.11.2018:

Magnhild og Oddvar Sørensen opplyser om en feil i søknaden angående eier og fester på hytteeiendom med gnr. 57 og bnr. 10. De påpeker samtidig at en nedleggelse av dammen vil gjøre ankomsten til hytta svært vanskelig, på grunn av at det ved senkning av vannstanden, blir bratte partier og at bunnsedimentene som blir eksponert har dårlig bæreevne. I uttalelsen er det også en beskrivelse av hvor viktig området er for variert friluftsliv sommer som vinter.

Tommy Ingvaldsen (11 hytteoppsitterne rundt Hellestvedtvannet) uttaler i epost av 07.11.2019:

Hytteoppsitterne uttaler at en senkning av vannstanden i Hellestvedtvannet har konsekvenser for hyttene rundt vannet og at senkning av vannstanden gir betydelig negativ endring av vanddekt areal. Begge forhold mener de er sterkt undervurdert i søknaden. Oppsitterne uttaler sin bekymring for de negative virkningene endringene av vannstanden har for bruk og atkomst til hyttene sine både sommer og vinter. De uttaler blant annet at isen om vinteren blir usikker som følge av økt strømning i utløpsosen av vannet, og at det derfor blir vanskelig å komme ut på et islagt Hellestvedtvann. De mener at om det blir gitt konsesjon, skal det stilles krav til tiltakshaver om at de landområdene som blir eksponert som følge av vannstandsendringen, blir tilbakeført til naturtilstanden slik det var før oppdemmingen.

Oddrun og Knut Segtnan uttaler i epost av 30.10.2018:

Knut og Oddrun Segtnan uttaler at verdien av dammen som et historisk byggverk og identitet for folk på Herre er stor slik den er i dag. I et folkehelseperspektiv mener de at dammen er svært viktig for bruken av område sommer som vinter. De nevner spesielt at både skigåing og kanoturer er viktige aktiviteter for folk i dette område og uttaler et sterkt ønske om å bevare dammen.

Kjell Martin Saga Andersen uttaler i melding av 08.10.2018:

«...

Jeg synes det ville vært veldig synd om demningen rives, da Hellestvedtvannet og området rundt er et fantastisk flott rekreasjonsområde. Etter min mening og hva jeg har blitt fortalt vil det en god del år før denne idyllen er tilbake...??

...».

Bamble bruk AS har kommentert høringsuttalelsen fra Skien og Bamble kommuner av 09.01.2019:

«...

Vi har følgende merknader til hørings innspillet: Skien kommune opplyser innledningsvis at «ingen del av Hellestvedtvann ligger i Skien kommune, og påvirker derfor ikke arealer i Skien kommune». Vi mener dette er korrekt, at Skien kommune derfor ikke har juridisk interesse og ikke er hørings instans. Dette har vi tidligere meddelt NVE.

For øvrig merker vi oss at Skien kommune også legger til at de i sin tid vedtok at Bamble Bruk AS ikke skulle få konsesjon for å overta dammen i Kilevannet, men at vedtaket ble omgjort i Landbruksdepartementet. Det er korrekt at vedtaket i Skien bystyret ble omgjort fordi vedtaket var feil. Bamble Bruk AS blir i boken om Skiensvassdragets Fellesfløtningsforening rost for å ta vare på dammen. Bamble Bruk AS mottok nylig bevaringsprisen i Skien kommune for

restaureringen av Bjorvannsdammen. Bamble Bruk AS bestreber seg på å ha et godt forhold til Skien kommune.

...»

Kommenterer fra Bamble bruk AS på høringsuttalelsen fra Bamble kommune av 09.01.2019

«...

Bamble kommune har skrevet et omfattende hørings svar, men det er vår oppfatning at kommunen har misforstått sin rolle. «Rettigheter og konflikter» i vassdraget hører ikke hjemme i en hørings sak, ei heller offentlig sverting av søker med opplysninger / påstander knyttet til søkers økonomi. Saken gjelder nedlegging av Kongens dam der søker mener det er et offentlig ansvar å opprettholde dammer der dammens formål kun er til glede for allmenheten og der det nektes å drive næring. Slik vi oppfatter Bamble kommunes hørings svar påstår kommunen at søker ikke har økonomi til å legge ned dammen og at nedlegging vil bli langt dyrere enn det søker har anslått. Av DENNE grunn synes det som om at Bamble kommune krever at Bamble Bruk skal bli pålagt å sette Kongens dam i tilfredsstillende stand (noe som utvilsomt vil koste langt mer enn en nedlegging).

Som vi nylig har opplyst NVE har Bamble Bruk AS valgt å overdra Kongens dam til ny eier for nedrivning uten at det følger noen rettigheter med i overdragelsen til ny eier. Vedlagt følger et bindende tilbud om riving av Kongens dam fra et velrenommert rivningsfirma med en pris på et nivå som viser at salg av naturstein fra dammen utvilsomt vil dekke rivningskostnaden. Bamble kommunes vurderinger på dette området er altså feil. For god ordens skyld vil vi nevne at den nye eier av Kongens dam er et entreprenørfirma med erfaring fra riving og muring som ofte benytter naturstein i sitt arbeid. De opplyser at de regner med å kunne rive Kongens dam ved bruk av egne mannskap for en lavere kostnad enn vedlagte tilbud og at det derfor er lønnsomt å overta dammen.

Bamble Bruk AS beklager at Bamble kommune valgte å ikke ta ansvaret for å overta dammen med tanke på de offentlige interesser.

...»

Tilleggsopplysninger

NVE har mottatt to kopier av svar fra Riksantikvaren på spørsmål om fredning av Kongens dam etter Kulturminneloven. Disse svarene er gitt med bakgrunn i to ulike henvendelser, hvor av et svar er gitt til Bamble Senterparti (Karsten Tønne Fiane) og et svar til Ole Petter Skaugen (privat). Vi mener Riksantikvarens vurdering er viktig informasjon for vår behandling av søknad om nedleggelse av Kongens dam.

Riksantikvarens vurdering sendt i brev med dato 12.02.2020 til Bamble Senterparti

«...

Vi viser til brev datert 7. januar vedrørende Kongens dam i Bamble kommune og takker for henvendelsen.

Riksantikvaren har registrert at det er betydelig lokal interesse for Kongens dam gjennom henvendelser til oss og i høringsuttalelser gitt til NVE i forbindelse med konsesjonssøknaden.

Innspillene er knyttet både til kulturminneverdi, men også til andre miljø - og ressurs spørsmål herunder natur - og friluftsinnteresser.

Riksantikvaren har ikke foretatt noen verne vurdering av Kongens dam eller tatt stilling til fredningsspørsmålet, men avventer vedtak i konsesjonssaken. NVE har gjennom sin temaplan «Dammer som kulturminner» vurdert Kongens dam som et kulturminne, men temaplanene innebærer ikke formelt vern og Riksantikvaren er ikke bundet av vurderingene som er gjort i disse.

Vestfold - og Telemark fylkeskommune er i utgangspunktet rette instans for henvendelsen og for en kulturminnefaglig vurdering. Du kan lese mer om de ulike rollene i kulturminneforvaltningen på våre hjemmesider.

<https://www.riksantikvaren.no/om-riksantikvaren/kulturminneforvaltning-2020/#kf2020>

...»

Riksantikvarens vurdering sendt i brev med dato 06.07.2020 til Ole Petter Skaugen:

«...

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvaren har vurdert Kongens dam for fredning etter kulturminneloven. Det er i Norge fredet 27 dammer, hvorav 6 ligger i Vestfold og Telemark. Riksantikvaren støtter fylkeskommunens vurderinger og mener at det ikke er grunnlag i vår fredning strategi for å igangsette fredning av Kongens dam.

Riksantikvaren tillegger eiers interesse for å ivareta et kulturminne stor vekt, og i dette tilfelle er eiers interesse ikke forenlig med en fredning. Kongens dam er definitivt et kulturminne med lokal verdi og det er et åpenbart tap dersom dammen fjernes. Dammen er et sentralt element i vassdraget som helhet og er en god kilde til Herreelvas næringsmessige historie.

Riksantikvaren har registrert at det også er stort lokalt engasjement ut ifra friluftshensyn.

Vassdraget ble vernet i 1973 og målene for vernet omfatter foruten natur og friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø. Derfor håper Riksantikvaren på gode, lokale løsninger som kan gjøre at dammen blir bevart sammen med vassdraget. Riksantikvaren er kjent med at Bamble kommune har igangsatt mulighetsstudier av området, og håper kommunen bruker sitt lokale regelverk til å se på bruken av Kongens dam i disse studiene.

Dersom bevaring ikke er mulig, støtter Riksantikvaren vurderingen fra fylkeskommunen om at dammen dokumenteres grundig før riving og at rørgaten bevares frem til kraftstasjonsbygningen som et fysisk spor etter industrihistorien i Herreelva.

Konklusjon

Etter en helhetlig vurdering mener Riksantikvaren at kulturminneloven ikke er rette verktøy for bevaring av Kongens dam. Riksantikvaren setter derfor ikke i gang fredning av dammen.

...»

NVEs vurdering

Lovhjemler, saksbehandling og prosess for overtakelse

I NVEs behandling av saken har vi vurdert de konsekvenser en nedlegging av Kongens dam og ovenforliggende sperredam har for Hellestvedtvannet og nedenforliggende vassdrag. Saken ble sendt på en bred høring og det har vært befarings av dammen med invitasjon til alle høringsparter. Engasjementet rundt saken har vært stor fordi det er mange interesser i vassdraget som blir berørt av nedleggingen.

Vannressursloven § 41

Vi har behandlet søknaden etter § 41 i vannressursloven, som gir adgang til å legge ned vassdragsanlegg. § 41 sier at søknad om nedlegging skal innvilges om ikke særlige grunner taler imot, som i stor grad gir dameier en rett til å legge ned vassdragsanlegg som han ikke lenger ønsker å vedlikeholde. I forarbeidene til vannressursloven står det om hva som regnes som særlige grunner etter § 41:

«I praksis vil det ikke være aktuelt å nekte konsesjon til nedlegging i andre sammenhenger enn i forbindelse med overføring av anlegget etter § 42, eller hvis anlegget blir fredet etter kulturminnevern, eventuelt som en del av et biotopvern etablert etter naturvernloven.»

Vannressursloven § 42

NVE har etter § 42 i vannressursloven mulighet som vassdragsmyndighet til å overføre et vassdragsanlegg til noen som ønsker det opprettholdt. NVE har gjort forsøk på at Bamble kommune skulle få overta dammen uten at man har kommet til en avtale om en overtakelse med verken tidligere dameier (Bamble bruk AS) eller nåværende dameier (Vestviken Utvikling AS). Prosessen rundt dette er vist i sin helhet under:

NVE sendte brev til Bamble kommune 20.03.2017:

«...

Forespørsel om overtagelse av Kongens Dam i Bamble kommune i Telemark

Kongens Dam ligger på Herre i Bamble kommune, og eies for tiden av Bamble Bruk AS v/Rune Engen-Glug. Ut ifra tidligere korrespondanse regner NVE med at Bamble kommune er kjent med dammen og dens funksjon og tilstand. Dameier har per i dag ikke økonomi til å ruste opp dammen etter gjeldende damsikkerhetsforskrift. I en e-post til NVE 28.02.17 skriver Rune Engen-Glug at han ønsker at NVE skal undersøke «muligheten for å finne en ny eier som overtar ansvaret for Kongens Dam». Dersom NVE ikke lykkes i å finne en ny eier, vil han sende inn søknad om å legge ned dammen.

Ifølge vannressursloven § 42 kan vassdragsmyndigheten (det vil her si NVE) «overføre et vassdragsanlegg som ønskes nedlagt til noen som ønsker det opprettholdt, om ikke eieren da frafaller nedlegging». Denne bestemmelsen finnes fordi det kan være tilfeller der det av hensyn til allmenne interesser ikke er ønskelig å legge ned anlegget, og hvor nedleggingen kan medføre nesten like store konsekvenser som byggingen i sin tid. Det gjelder særlig slike gamle dammer, hvor det er etablert en ny normalvannstand og hvor omgivelsene i stor grad er tilpasset denne. I tillegg kan dammer også ha verdi som kulturminne. Hvis det finnes noen som ønsker å overta dammen vil det ofte kunne være bedre enn en nedlegging. Å legge ned

Kongens Dam vil innebære flere meters nedtapping og fjerning av store deler av dammen. Målet er at et eventuelt dambrudd skal få minimale konsekvenser, selv ved flom.

Etter hva NVE kjenner til er det ikke andre enn Bamble kommune som kan ha mulighet til å overta Kongens Dam. Vi spør derfor, før vi starter prosessen med nedlegging, om det kan være aktuelt for kommunen å overta Kongens Dam på Herre, med de forpliktelser som følger av vannressursloven og damsikkerhetsforskriften?

...»

Kommunen svarte på NVEs henvendelse i brev 01.06.2017. Kommunen stilte 9 vilkår for å overta dammen, og skriver avslutningsvis:

«...

Kravene inntatt under pkt. 3 kan muligens fremstå som strenge. Forutsetningene for å benytte så vidt store kommunale midler bygger på kommunens erfaringer tilbake fra slutten av 1990 tallet. Det er viktig at det nå blir ro i vassdraget.

Vassdraget er varig vernet mot kraftutbygging og er av stor historisk betydning. Også som rekreasjonsområde har Vestre Herrevassdrag med dets dammer og vannspeil stor velferdsmessig betydning for befolkningen i nedre Telemark.

...»

NVE oversendte kommunens svar til Bamble Bruk AS for kommentarer 07.07.2017:

«...

*Etter forespørsel fra Bamble Bruk har NVE nå vært i kontakt med Bamble kommune og spurt om de er interessert i å overta ansvaret for rehabilitering og videre drift av Kongens Dam. I det vedlagte brevet har kommunen beskrevet sine vilkår for en eventuell overtakelse av dammen og alt ansvar knyttet til den. Vi ber dere vurdere vilkårene og ønsker en skriftlig tilbakemelding. Svarfrist settes til **onsdag 30.08.2017**.*

Bamble bruk ga sin tilbakemelding i e-post 30.08.2017:

Vi viser til (...) det omtalte brev fra Bamble kommune med en rekke krav dersom kommunen skulle overta ansvaret for Kongens Dam. Vi var før sommerferien i kontakt med Bamble kommune og forespurte om kommunen kan være villige til endre noen av sine omfattende krav. I mail av 25.08.2017 fra ordføreren i Bamble avvises dette. Vi kan dessverre ikke imøtekomme kommunens krav. Som NVE kjenner til har Bamble kommune bestridt enhver rettighet Bamble Bruk AS måtte ha i Vestre Herrevassdrag og dette er den direkte årsak til at vårt selskap ikke har anledning til å oppgradere Kongens Dam i sin nåværende form.

I denne saken har det så langt ikke vært mulig å overføre ansvaret for rehabilitering og videre drift av Kongens Dam til noen som ønsker anlegget opprettholdt. NVE er kjent med at det har også vært kontakt mellom ny eier av dammen, Vestviken Utvikling AS og Bamble kommune, uten at det er kommet til enighet en avtale om en eventuell overtakelse.

Vilkår

I en konsesjon til nedlegging av et vassdragsanlegg etter vrl. § 41 2. ledd kan det stilles vilkår etter reglene i vrl. § 26. Det skal legges vekt på å fremme sikkerhet mot skade på mennesker, miljø eller eiendom, sikre en best mulig landskapsmessig tilpasning og å opprettholde det naturlige liv i vassdraget. Det kan herunder settes vilkår for å:

- a) sikre mot skade gjennom konstruksjons- og funksjonskrav og krav til nødvendig vedlikehold av vassdragsanlegg;
- b) sikre opprydding eller tilbakeføring ved nedlegging;
- c) tilpasse tiltaket til annen aktuell utnytting;
- d) gi adgang for andre til å ta del i vassdragstiltaket;
- e) avbøte skader og ulemper ved eldre tiltak i vassdraget, herunder ved gjenåpning av bekker, reetablering av kantsoner og annen restaurering av naturområder, dersom det står i rimelig sammenheng med hva konsesjonen gjelder.

Hydrologiske virkninger av tiltaket

Hellestvedtvann har et nedbørsfelt på 121 km². Data fra NVEs lavvannsapplikasjon NEVINA viser at middelavrenningen fra nedbørfeltet totalt er 2045 l/s. Alminnelig lavvannføring er estimert til 145 l/s. Vannstanden i Hellestvedtvann varierer i dag med tilsiget, og det er ingen aktiv regulering av vannet slik NVE vurderer det. Vannstanden i dammen vil reduseres med opptil 8,5 meter og overflatearealet på vannet vil etter søkers beregninger reduseres fra dagens 1,5243 km² til ca. 1,2 km².

NVE har kontrollert det hydrologiske grunnlaget i søknaden. Vi har ikke fått vesentlige avvik i forhold til søkers beregninger. Alle beregninger på basis av andre målte vassdrag vil ved skalering til det aktuelle vassdraget være beheftet med feilkilder. Dersom spesifikt normalavløp er beregnet med bakgrunn i NVEs avrenningskart, vil vi påpeke at disse har en usikkerhet på +/- 20 % og at usikkerheten øker for små nedbørfelt.

NVE har gjort beregninger av flomvannføringer i vassdraget. Resultatene viser en 200-års flom (Q_{200}) med klimapåslag på 20 % til å kunne gi flomvannføringer på 53,2 m³/s. Dette tilsvarer dagens beregnede flomvannføring for en 1000-års flom (Q_{1000}). Tallgrunnlaget for alle beregninger av flomvannføring som ikke baserer seg på faktisk målte vannføringer i vassdraget antas å ha en viss usikkerhet. De store flommene i vassdraget opptrer i hovedsak vår og høst, men ved endringer i klimaet kan det trolig oppstå endringer som gjør at det kan komme flommer også vinterstid. Hellestvedtvann har i dag en begrenset og tilfeldig flomdempende effekt, da vannet ikke reguleres aktivt med hensikt å dempe flomvannføring. Dammene Mevann og Flåte, som ligger oppstrøms kongens dam, vil ved eventuelle varslede flommer kunne reguleres noe for eventuelt å redusere flomtappen ved mindre flommer i vassdraget. Hvilke effekter dette kan ha for flomvannføring i vassdraget har ikke NVE beregnet. Dersom Kongens dam og sperredammen fjernes, vil Hellestvedtvannets volum og overflateareal reduseres med 0,3 km². Når vannet blir mindre kan dette gi en noe mindre flomdempende effekt, men tilsvarende det naturlige avløpet som var før vassdraget ble demt opp. NVE har beregnet at en maksimal flomvannføring trolig kan øke med inntil 8 % som følge av nedleggelse av dammene i Hellestvedtvann. Samtidig har det ikke vært noen form for aktiv regulering av vannet, og NVE mener derfor at endringen i flomvannføring ikke er av en slik karakter at den vil ha særskilte konsekvenser lenger ned i vassdraget.

NVE vurderer at tiltaket ikke vil endre de hydrologiske forholdene nevneverdig.

Grunnvann

Grunnvannstanden og magasin vannstand er hydraulisk knyttet sammen. Som regel vil grunnvannstanden rundt et magasin variere med vannstanden i magasinet, men med varierende forsinkelser.

Konsekvensene for stabilitet i løsmasser av senket grunnvannstand er avhengig av hva slags løsmasser som er rundt magasinet. Grovere masser er mer stabile enn finere og leirrike masser. Når vannet senkes i Hellestvedtvannet blir det eksponert i hovedsak bart fjell, steinur samt bunnsedimenter/jord av ulik mektighet i viker og flattere topografi. For områdene med bart fjell vil ikke vannstandssenkningen i Hellestvedtvann få noen konsekvenser. NVE mener en senkning av vannstanden på 8,5 meter vil ha innvirkning på grunnvannsspeilet uten at dette medfører negative konsekvenser for stabiliteten langs innsjøen.

For å ikke øke risikoen for utgliding og kollaps i sediment/jordmassene rundt Hellestvedtvann bør senkningshastigheten holdes lav.

NVE vurderer det slik at tiltaket ikke er til nevneverdig negativ påvirkning på grunnvannsforhold rundt Hellestvedtvann.

Naturmangfold

Naturtyper

Det er registrert naturtypen rik edellauvskog både i forbindelse med Grøssås naturreservat og i et område som omtales som «*Lia nedanfor den farlige myra*» på østsiden av vannet. NVE vurderer at nedleggelse av Kongens dam ikke påvirker disse områdene.

Fisk og fiske

Det er ifølge Fylkesmannen røye, abbor, ørret og sik i Hellestvedtvann. Det er etter det NVE har fått kjennskap til gjennom høringsuttalelser et utstrakt fritidsfiske i vannet både sommer og vinter. Konsekvensen av nedleggelse av dammen er at anadrom fisk reintroduseres i vassdraget. Når dammen fjernes og laks og sjørøret reintroduseres kan det bli nødvendig med endringer i reguleringen av fiske i Hellestvedtvannet med sidevassdrag. Disse gjøres av Miljødirektoratet gjennom forskrift. Hjemmel for å åpne for fiske etter anadrome laksefisk gis etter lakse- og innlandsfiskloven § 33. Vedtak om å tillate høsting av anadrome laksefisk etter lakse- og innlandsfiskloven § 33 fattes i samsvar med naturmangfoldloven og lakse- og innlandsfisklovens formål, som bl.a. er å sikre at naturlige bestander av anadrome laksefisk forvaltes slik at naturens mangfold og produktivitet bevares. Med dette vurderer NVE at en reintroduksjon av laks og sjørøret gir en ulempe og begrensinger for fritidsfiske i Hellestvedtvann. På lenger sikt vurderer vi at laks- og sjørøretbestanden i vassdraget kan øke og dermed vil dette kunne være positivt for fritidsfisket.

Forholdet til naturmangfoldloven

Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av søknaden om nedleggelse av Kongens dam legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt fram i søknaden, høringsuttalelser, samt NVEs egne erfaringer. NVE har også gjort egne søk i tilgjengelige databaser som Naturbase og Artskart den 12.12.2019. Det er da etter NVEs vurdering innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jamfør naturmangfoldloven § 8.

I influensområdet Hellestvedtvann er det i Naturbase registrert mosearten firling (*Crassula aquatica*) og ål som sårbare (VU) rødlistede arter. Det er også fra 1987 registrert laks i Hellestvedtvann i forbindelse med en hovedfagsoppgave fra Høgskolen i Telemark. Trolig er denne registreringen av laks et resultat av utsetting oppstrøms dammen. NVE har ikke fått informasjon om at slik utsetting foregår i dag. Vi mener de registrerte artene i ubetydelig grad blir negativt påvirket som følge av en eventuell nedlegging. I Gyteelva og Herreelva er det registrert bestander av elvemusling. Rekrutteringen av elvemusling er svak/fraværende ifølge Fylkesmannen.

Laks og sjørret har vært hindret for oppgang i vassdraget på grunn av industriell utnyttelse med etablering av dammer i vassdraget gjennom flere hundre år. En nedleggelse av Kongens dam, og så langt som mulig en tilbakeføring av vassdraget til forholdene slik det var opprinnelig, vil kunne bedre rekruttering og øke oppvekstområdene for yngel og smolt av laks og sjørret. En tilbakeføring til opprinnelig vannstand vil gjenskape de gamle elve- og bekkeløpene. Fylkesmannen og Bamble jeger- og fiskerlag mener at tilstedeværelsen av dammen og den måten vannføringen har vært regulert på gjennom flere år, har vært positiv for gytebestanden av laks og sjørret. De mener derfor at en regulert vannføring i Gyteelva og dammen er et positivt bidrag for de anadrome fiskeartene samt elvemusling. NVE mener at en nedleggelse av Kongens dam vil gi laksefiskene gode muligheter for reetablering av tidligere gyteområder og dermed mulighet for å øke produksjonen av artene på sikt. Vi vurderer at tiltaket kan øke rekrutteringen av elvemusling som følge av økt produksjon av laks og sjørret i vassdraget. NVE vurderer at også ål vil få forbedrede opp- og nedvandringmuligheter som følge av at et mulig/tidvis vandringshinder fjernes.

Fylkesmannen påpeker i sin høringsuttalelse, at habitatforbedrende tiltak i vannstrengen må vurderes. Vi mener tiltakshaver skal planlegge og gjennomføre habitatforbedrende tiltak i og utenfor elvestrengen fra sperredammen til Kongens dam. Tiltakene skal planlegges i samråd med NVEs miljøtilsyn, Fylkesmannen og kommunen.

NVE har også sett påvirkningen fra nedleggingen av Hellestvedtvannet i sammenheng med andre påvirkninger på naturtypene, artene og økosystemet. Det er mange innsjøer og tjern i Bamble, både naturlige og oppdemmede, med likt eller liknende naturmiljø. Sånn sett er ikke den omsøkte nedleggingen avgjørende for naturmiljø tilknyttet innsjø/tjern.

NVE støtter seg også til fylkeskommunen sin uttalelse angående innlandsfisk, hvor de mener at nedleggelse av dammen antagelig til en viss grad vil redusere leveområder for røye, abbor, ørret og sik. Med bakgrunn i dette kan ikke NVE se at nedlegging av dammene vil ha negative konsekvenser for biologisk mangfold utover konsekvensene for innlandsfisken i Hellestvedtvann. Den samlede belastning på økosystemet og naturmangfoldet er dermed blitt vurdert, jamfør naturmangfoldloven § 10.

Tiltaket vil etter NVEs mening ikke være i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer gitt i naturmangfoldloven § 4 eller forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5. Etter NVEs vurdering foreligger det tilstrekkelig kunnskap om virkninger tiltaket kan ha på naturmiljøet, og NVE mener at naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet) ikke skal tillegges særlig

vekt. Avbøtende tiltak og krav i anleggsperioden vil spesifiseres nærmere i våre merknader til vilkår. Tiltakshaver vil da være den som bærer kostnadene av tiltakene, i tråd med naturmangfoldloven §§ 11-12.

Friluftsliv, brukerinteresser og landskap

Kongens dam ligger nært bebyggelsen på Herre og benyttes derfor mye av lokalbefolkningen både sommer som vinter. Ved NVEs befaring av dammen viste ca. 150 personer et unisont følelsesladet engasjement rundt betydningen og konsekvensen av en eventuell nedleggelse. På grunn av Hellestvedtvannets mange kvaliteter besøkes også vannet av mange personer med forskjellige brukerinteresser både fra Bamble og fra nabokommuner. Samtlige høringsuttalelser fra lokale myndigheter, interesseorganisasjoner og privatpersoner, gir uttrykk for at friluftslivsverdien knyttet til vann og vannspeil i Hellestvedtvannet er meget stor. Av aktiviteter nevnes blant annet bading, kanopadling, båtliv, fotturer, overnatting ute, fiske, isfiske, skigåing, skøyting, båtliv og hytteliv. NVE vurderer at Hellestvedtvannet har meget stor verdi for friluftslivsaktiviteter, lokalt og delvis også regionalt. Vi vurderer at konsekvensen av at Kongens dam legges ned vil være negativt for områdets bruk til friluftsliv.

Redusert vannareal kan forringe områdets verdi og få betydelig negativ konsekvens for friluftsliv slik høringspartene uttaler. NVE mener allikevel at mye av dagens bruk kan fortsette etter en nedlegging. En konsekvens er at dagens badeplass og båtplasser ved demningen vil bli borte ved en eventuell nedlegging. Badeplass og eventuelle båtplasser ligger i dag på eiendommen til Bamble Bruk AS, og avbøtende tiltak her er avhengig av eiers velvilje. For resten av området rundt vannet vil nye områder med svaberg, teltplasser, badeplasser og fiskeplasser bli tilgjengelig. Dette vil redusere noe av tapet av friluftslivskvaliteter som følge av nedleggingen.

Flere høringsparter uttaler at tilgangen til vannet ved utløpet blir bratt og vanskelig for bevegelseshemmede. NVE vurderer at det for dette formålet bør planlegges avbøtende tiltak som ivaretar bevegelseshemmedes muligheter for tilkomst til innsjøen. Et aktuelt avbøtende tiltak kan være etablering av gangveg for å gi bedre tilgang til den nye vannkanten

Under riving av dammene vil det være støy og anleggstrafikk som er negativt for områdets bruk til friluftsliv.

For å eventuelt deponere masser utenfor godkjent mottak skal det være sikkert at massene er rene. Det er Fylkesmannen i Vestfold og Telemark som er forurensningsmyndighet.

Kulturminner

NVE har ansvar for å ivareta vassdrags- og energisektorens kulturminner i vår saksbehandling. Kongens dam er registrert som et viktig kulturminne av nasjonal betydning, men dammen er ikke vedtatt fredet etter kulturminneloven. Den er omtalt i NVEs rapport av prosjektet *Dammer som kulturminner*, som var en del av kartlegging og vurdering av vassdrags- og energisektorens kulturminner i regi av NVE. Vår vurdering i denne forbindelsen er at Kongens dam er et viktig kulturminne i nasjonalt perspektiv og er derfor en allmenn interesse. «*Dagens dam og miljøet langs elva illustrerer et meget gammelt og kompakt industriområde basert på vannkraft, og har derfor stor vassdragshistorisk fortellerverdi*», er vurderingen i rapporten.

Søk i kulturminnedatabasen Askeladden (30.01.2020) viser ingen andre registrerte kulturminner i tiltaksområdet som blir påvirket av nedleggelsen og senkning av vannstanden i Hellestvedtvannet. NVE vil allikevel understreke at det ved en eventuell konsesjon vil påligge utbygger en aktsomhets- og

meldeplikt dersom en, under markinngrep, skulle treffe på kulturminner, jf. kulturminnelovens § 8 andre ledd.

Kongens dam er et av få fysiske gjenværende spor etter en 500 år lang og kontinuerlig bruk av vannkraft fra Herreelva til ulike formål. Dammen har hittil vært et viktig historiefortellende element i et rikt kulturmiljø med en lang tidsdybde. NVE vurderer det slik at gjenbruk av stein fra dammen vil kunne bidra til at sporene etter industrihistorien på Herre blir bevart. NVE mener dette vil ha en viktig betydning som symbol for noe av den historiske verdien Kongens dam har hatt både lokalt og nasjonalt.

Flom, erosjon og skred

Se tidligere vurderinger av konsekvenser ved nedlegging for flomfare under tema hydrologiske virkninger, og konsekvenser for stabilitet under tema grunnvann. Ved en økning i flomvannføring i vassdraget, vurderer vi at dette kan forårsake en noe økt fare for erosjon langs med kantene av elva. Når det gjelder virkningen av tiltaket på skredfare nedstrøms Kongens dam, vurderer NVE at tidligere etablerte sikringsanlegg langs Herreelva skal motstå en mindre økning i flomvannføringen uten at skredfaren øker. NVE har ikke mottatt informasjon om at disse sikringsanleggene på noen måte er skadet eller ødelagt.

Vannkvalitet, vannforsynings- og resipientinteresser

Nedlegging av dammene vil kunne gi noe økt transport av suspendert materiale under nedtapping, anleggsfase og under kraftige nedbørsepisoder. Dette gjelder særlig rett etter nedtapping, hvor sedimentene i reguleringssonen er blottlagte. Effekten vil avta gradvis når vegetasjonen etableres og stabiliserer sedimentene mot erosjon i overflaten. NVE mener at vannkvaliteten vil kunne bli dårligere i en periode under nedtapping og under anleggsarbeidet, men at vannkvaliteten vil oppnå tilnærmet dagens kvalitet når reguleringssonen har stabilisert seg og fått et vegetasjonsdekke. Vår vurdering av nedleggingenes betydning for vannkvalitet på lengre sikt er at elva nedstrøms Kongens dam innen noen få år vil oppnå tilsvarende vannkvalitet som den har i dag.

I dag forsynes badedammen nedstrøms Kongens dam med vann gjennom en slange fra Hellestvedtvannet med naturlig fall. Det er kommunen som er eier av denne vannledningen. Det vil som en konsekvens av nedleggingene være behov for å etablere denne på nytt. Vi stiller krav om at tiltakshaver må planlegge for at det skal legges til rette for ny vannledning ved tiltaksgjennomføring. Dette skal gjøres i samarbeid med kommunen som eier av vannledningen.

Revegetering

Dammedleggelse med påfølgende senkning av vannstand vil føre til at arealer som tidligere var under vann eksponeres. Revegetering av tørrlagte arealer ved nedlegging av gamle dammer er et viktig tema. Revegetering vil være viktig for å avbøte negative konsekvenser for friluftslivet, landskapet og vannkvalitet. Flere høringsparter uttrykker at nedleggingen kommer til å gi negative konsekvenser for tuopplevelsen i vassdraget. Det savnes fra enkelte at det settes krav til tiltakshaver om revegetering av de arealene som blir tørrlagt når dammene fjernes. Det hevdes at aktive tiltak vil redusere tiden det tar før området vil være attraktivt som turområde igjen. NVE ser, med erfaringer fra andre vannstandssenkninger, at det ikke tar lang tid før enkel vegetasjon spirer og gror på tidligere innsjøbunn med sedimenter.

Noen steder i magasinet vil det imidlertid være områder med bart fjell eller tynt dekke, hvor naturlig planteetablering vil ta lenger tid. NVE er enig i det som mange av høringspartene uttaler, at det kan ta

lang tid før det etableres planter her. Vi mener allikevel at det er riktig at revegeteringen skjer uten tilførsel av nye vekstmasser. En slik tilførsel vil kunne være negativt for naturmiljøet rundt vannet ved at uønskede arter kan spres, og inngrepene vil bli vesentlig større ved at det må etableres adkomstveier for å få tilgang til hele magasinet. Der adkomstveiene legges nede i magasinet mener vi at hjul- og beltekjøretøy på tidligere bunnsedimenter øker faren for uønsket transport av sedimenter ut i vassdraget. Tross risiko for spredning av uønskede arter, kan påfylling av masser være et mulig avbøtende tiltak for raskere etablering av vegetasjon enkelte steder i nærheten Kongens dam. I plan for gjennomføring av nedleggingene skal mål for revegetering beskrives av Vestviken Utvikling AS. Dette følges opp av NVE i forbindelse med godkjenning av detaljert plan for arbeidet.

Damsikkerhet

Kongens dam ble revurdert av uavhengige fagpersoner i 2014. Rapporten fra revurderingen dokumenterte at dammen har store avvik fra de tekniske kravene i damsikkerhetsforskriften. Det ble vurdert at dammen er beregningsmessig ustabil for både dimensjonerende lasttilfeller og ulykkeslaster, og flomløpet har for liten flomavledningskapasitet.

Det har vært diskutert å opprettholde sperredammen oppstrøms Kongens dam for å holde vannspeilet i Hellestvedtvann på et høyere nivå. Konsekvensklasse av sperredammen oppstrøms Kongens dam er ikke vurdert av NVE. Anlegget faller inn under reglene i damsikkerhetsforskriften § 1-4 og konsekvensklasse må derfor vurderes etter reglene i § 4-1 til § 4-3, om den skulle ha blitt stående. Sperredammen er i svært dårlig forfatning, og har behov for en omfattende og kostbar rehabilitering eller nybygg for å kunne ivareta damsikkerheten. Vi har derfor vurdert det slik at det ikke er aktuelt å la sperredammen bli stående som et avbøtende tiltak for å redusere noe av vannstandssenkningen i Hellestvedtvann som følge av nedleggelsen.

Samfunnsmessige fordeler

En nedlegging av Kongens dam vil gjøre området sikrere og fjerne risikoen for dambrudd.

Oppsummering

Vestviken Utvikling AS søker om konsesjon for å legge ned damanlegg Kongens dam. Dammen ligger i et viktig friluftsområde i Bamble ved tettstedet Herre, og er mye brukt av lokalbefolkningen og tilreisende. Dammen ble etablert til industriell virksomhet og til andre kommersielle formål. Dammen har ikke dette som funksjon lenger og den er ikke i forskriftsmessig stand jf. damsikkerhetsforskriftens krav til sikkerhet. Eier av dammen ønsker derfor å legge ned dammen. Det er tidligere gjort forsøk for at kommunen skulle overta dammen, men dette har ikke latt seg gjøre. En eventuell nedleggelse av Kongens dam med oppstrøms sperredam vil føre til en senkning av vannstanden i Hellestvedtvannet med ca. 8,5 m og vannets areal reduseres fra dagens 1,5243 km² til ca. 1,2 km². En tilbakeføring til opprinnelig vannstand vil gjenskape mange av de gamle elve- og bekkeløpene inn i vannet.

De største negative konsekvensene ved tiltaket vil være nedlegging av et viktig kulturminne, tørrlegging av tidligere oppdemte arealer i Hellestvedtvannet og anleggsarbeid i et attraktivt tur- og friluftsområde. Resultat av nedleggelse av dammen er at friluftslivkvaliteter knyttet til strandsonen og vannspeilet på kort sikt vil bli negativt berørt. Tiltaket vil også medføre negative konsekvenser for landskapet rundt Hellestvedtvannet i perioden frem til ny vegetasjon utvikles. Når vegetasjon reetableres, vil område få tilbake det meste av sin verdi. Vannets partikkelinnhold vil kunne øke noe i en periode under nedtapping og under anleggsarbeidet, men vannkvaliteten vil oppnå tilnærmet dagens kvalitet når reguleringssonen har fått et vegetasjonsdekke.

Ivaretagelse av damsikkerheten er det viktigste i denne saken. Dammen må enten rehabiliteres eller legges ned. Ved en nedlegging kan vannets funksjon som biotop for fisk, dyr og insekter blir noe endret. NVE mener at en konsekvens ved nedlegging er at laks og sjørret kan reetableres slik det var før dammene ble etablert i vassdraget og hindret oppvandring. Vi vurderer at det er positivt at laks og sjørret kan reetablere seg i både i Hellestvedtvannet og sidevassdrag. Fritidsfiske i Hellestvedtvannet vil som en konsekvens bli noe forandret, ved at en større del av vassdraget åpnes for anadrom fisk.

Tiltaket vil etter vårt syn påvirke deler av vernegrunnlaget i verneplan for Herrevassdraget, og rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag.

Denne saken har skapt stort engasjement lokalt, og høringsuttalelsene har vært negative til nedlegging. NVE vurderer konsesjon i de tilfellene hvor en nedlegging får store konsekvenser for allmennheten. § 41 i vannressursloven sier at konsesjon til nedlegging skal gis dersom ikke særlige grunner taler imot. Etter lovforarbeidene bør NVE bare nekte konsesjon til nedlegging i forbindelse med en overføring av anlegget til andre som ønsker å opprettholde damanlegget, eller i forbindelse med at dammen blir fredet etter kulturminneloven, eventuelt er som en del av et biotopvern etablert etter naturmangfoldloven. Kongens dam er ikke fredet. I denne saken har det så langt ikke vært mulig å overføre ansvaret for rehabilitering og videre drift av Kongens Dam til noen som ønsker anlegget opprettholdt. NVE vil understreke at vannressurslovens system er slik at en dameier som ikke lenger vil holde dammen sin ved like, i utgangspunktet har rett til å legge ned dammen. Vassdragsanlegg som ikke lenger er i bruk, skal etter loven fjernes.

NVE minner om at Bamble kommune eller andre kan overta ansvaret for drift og vedlikehold av Kongens dam, i henhold til vannressursloven § 42. NVE stiller seg positive til en eventuell overtakelse etter § 42 og det har i flere år pågått diskusjoner knyttet til muligheten for at kommunen kunne overta Kongens dam. Det har tross flere forsøk ikke blitt enighet om premissene i en avtale om overtakelse av dammen.

NVEs konklusjon og vassdragskonsesjon

§ 41 i vannressursloven sier at konsesjon til nedlegging skal gis dersom ikke særlige grunner taler imot. I denne saken har det så langt ikke vært mulig å overføre ansvaret for rehabilitering og videre drift av Kongens Dam til noen som ønsker anlegget opprettholdt. Lovens krav til særlige grunner er derfor ikke oppfylt og NVE gir Vestviken Utvikling tillatelse etter vannressursloven §§ 8 og 41 til å legge ned damanlegg Kongens dam og sperredam. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår. NVE minner om at Bamble kommune eller andre kan overta ansvaret for drift og vedlikehold av Kongens dam.

Denne konsesjonen bortfaller hvis ikke rivningsarbeidet er satt i gang senest tre år etter at konsesjonen ble gitt, jf. vannressursloven § 27. Det samme gjelder hvis arbeidet deretter blir innstilt i mer enn to år. NVE kan forlenge fristen én gang med inntil tre nye år.

NVE vil sette tidsfrister for fremdrift i gjennomføringen av tiltaket i forbindelse med oppfølging etter damsikkerhetsforskriften.

Hvis konsesjonen eller konsesjonsvilkårene brytes, kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60 a og 63 første ledd bokstav c. Dette vedtaket gjelder kun tillatelse etter vannressursloven. Forholdet til annet lovverk omtales på side 26.

Konsesjonsvilkår for nedlegging av Kongens dam

Punktene under oppsummerer føringer og krav som ligger til grunn for konsesjonen. Det kan likevel forekomme at det er gitt føringer andre steder i dette dokumentet som ikke har kommet med her. NVE presiserer at alle føringer og krav som er nevnt i dette dokumentet gjelder.

NVE gir tillatelse på følgende vilkår:

Plan for gjennomføring

- Det skal utarbeides en detaljert plan for gjennomføring av nedleggingen. Planen skal inkludere hoveddam, sperredam og tømmerrenne som skal fjernes i sin helhet, samt rørgate til tidligere kraftstasjon som skal fjernes frem til eiendomsgrensen til eiendom med gnr. 2 bnr. 61. Planen skal forelegges NVEs miljøtilsyn og godkjennes før arbeidet settes i gang. Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene.

Vannstandsendringer

- Vannstanden i Hellestvedtvannet skal senkes med en såpass lav hastighet at det ikke medfører urimelige ulemper/skader for naturmiljøet og innsjøbreddene/innsjøbunnen. Dette innebærer blant annet tilstrekkelig lav hastighet for å unngå stor avrenning fra tørrlagt areal i Hellestvedtvannet og for å unngå utgliding/erosjon fra breddene.

Vei

- Eventuelle midlertidige anleggsveier ned til dammen og elva skal beskrives i de detaljerte planene for nedleggelsen.
- Veiene som skal benyttes som anleggsveier, skal fjernes etter endt rivning, området skal tilbakeføres, og det skal tilrettelegges for naturlig revegetering.

Deponi

- Behovet for deponering av masser fra dammen skal avklares med Fylkesmannen i Vestfold og Telemark etter forurensningsloven før detaljerte planer sendes NVE.

Dokumentasjon av kulturminner

- Før dammen rives skal anlegget dokumenteres grundig etter NVEs standard for dokumentasjon. Dette innebærer bruk av foto, film, kart, tegninger og illustrasjoner, beskrivelser og historikk. Det stilles krav til kulturminnefaglig kompetanse for de som skal utføre arbeidet. En spesifisering av dokumentasjonskrav for dammen og tiltaket vedlegges. Rørgaten på eiendom gnr. 2 bnr. 61 skal bevares frem til kraftstasjonen som et viktig historiefortellende element.

Annet

- Det vil være tiltakshaver sitt ansvar å sørge for at Hellestvedtveien holdes åpen for ferdsel slik den brukes i dag, og at det fins et alternativ til adkomst til Hellestvedtvannet under tiltaksgjennomføringen.
- Det må informeres om nedleggingen og anleggsperioden på skilt ved parkeringsplassen og ved dammen/anleggsområdet. Sikkerhet for tredjeperson skal ivaretas i anleggsperioden.
- Det skal beskrives i plan for gjennomføring hvordan risikoen for å innføre uønskede/svartelistede arter til magasinområdene skal minimeres, med særlig fokus på anleggsmaskiner o.l.
- Ved nedtapping av Hellestvedtvannet skal søppel som tidligere er dumpet i innsjøen ryddes og sendes til godkjent mottak. Kravet gjelder hele arealet som blir tørrlagt ved nedlegging av dammene.
- Det skal legges til rette for fiskevandring opp Gyteelva og til Hellestvedtvannet etter endt tiltaksgjennomføring. Biotopjusterende tiltak for fisk i elvestrekningen fra utløpet av Hellestvedtvannet til og med Kongens dam, skal planlegges og godkjennes gjennom behandling av en detaljert plan for nedleggelsen.
- For å avbøte de negative konsekvensene knyttet til endret og vanskeligere adkomst til Hellestvedtvannet skal det opparbeides en ny egnet adkomst ned til vannet. Tiltaket skal planlegges og avklares i samarbeid med grunneier og kommune. Adkomsten skal være tilpasset og tilrettelagt for bevegelseshemmede. Det kan være aktuelt å gjenbruke hugget stein og annen nyttbar masse fra dammen når området skal opparbeides og tilrettelegges for allmennyttinge friluftslivsformål. Ved innsending av plan for gjennomføring av tiltaket må tiltakshaver sørge for at planene er i samsvar med kommunale planer.
- Det skal ved tiltaksgjennomføring legges til rette for at ny vannledning til forsyning av vann til badedammen nedstrøms Kongens dam kan etableres. Dette skal planlegges og gjøres i samarbeid med kommunen som i dag er eier av vannledningen.

Med hilsen

Rune Flatby
direktør

Gry Berg
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Forholdet til annet lovverk for Kongens dam i Bamble

Forholdet til damsikkerhetsforskriften

NVE minner om at bestemmelsene i forskrift om sikkerhet ved vassdragsanlegg (damsikkerhetsforskriften) gjelder inntil dammen er ferdig nedlagt, jf. § 1-4. Dette innebærer at nedleggelsen omfattes av bestemmelsene om både tekniske planer i § 5-2 og bygging i § 6-1:

- Tekniske planer for nedleggelsen skal sendes NVE for godkjenning før oppstart, jf. § 5-2. Planene skal enten utføres eller kontrolleres av NVE-godkjente fagansvarlige i relevante fagområder. Ved en nedleggelse kan dokumentasjonsomfanget reduseres noe i forhold til forskriftskravene, men planene må minimum omfatte en beskrivelse av utførelsen av arbeidene og det tekniske kontrollarbeidet, samt opplysninger om forbislipping av vann i byggetiden kan utgjøre en sikkerhetsrisiko, og eventuelt hvordan forbislipping av vann skal håndteres.
- Dokumentasjon som angitt i § 6-1 a), b), c), d), e) og f) skal foreligge til enhver tid mens det pågår arbeider på anlegget.
- Dokumentasjon som angitt i § 6-1 a), b), c) og d) skal sendes NVE før oppstart.

NVE vil sette tidsfrister for fremdrift i gjennomføringen av tiltaket i forbindelse med oppfølging etter damsikkerhetsforskriften.

Forholdet til plan- og bygningsloven

Forskrift om byggesak (byggsaksforskriften) gir saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven fritak for byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner. Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunen før tiltaket kan iverksettes.

Forholdet til forurensningsloven

Det må søkes Fylkesmannen om nødvendig avklaring etter forurensningsloven i anleggs- og driftsfasen. NVE har ikke myndighet til å gi vilkår etter forurensningsloven.

Forholdet til EUs vanndirektiv i sektormyndighetens konsesjonsbehandling

Vannforskriften § 12 skal vurderes når det fattes enkeltvedtak om ny aktivitet eller nye inngrep i en vannforekomst som kan medføre at miljømålene ikke nås eller at tilstanden forringes. Nedlegging etter vannressursloven §§ 8 og 41 medfører et nytt inngrep, men fjerner samtidig en eksisterende påvirkning. Etter vannforskriften § 12 kan nye inngrep i en vannforekomst gjennomføres selv om dette medfører at miljømålene i §§ 4-6 ikke nås eller at tilstanden forringes, forutsatt at visse betingelser er oppfylt. Den første betingelsen i § 12 er at alle praktisk gjennomførbare tiltak skal settes inn for å begrense negativ utvikling i vannforekomstens tilstand. Ved konsesjonsbehandlingen vurderer NVE praktisk gjennomførbare avbøtende tiltak som vil redusere skadene eller ulempene ved tiltaket. Videre er det betingelser om at samfunnsnyten av nye inngrep er større enn tapet av miljøkvalitet og at hensikten med tiltaket ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Etter NVEs vurdering vil nedleggingen på sikt forbedre tilstanden i vannforekomsten, ved at den bringes tilbake til naturlige forhold, og tiltaket vil bidra til å nå målet om god økologisk tilstand.

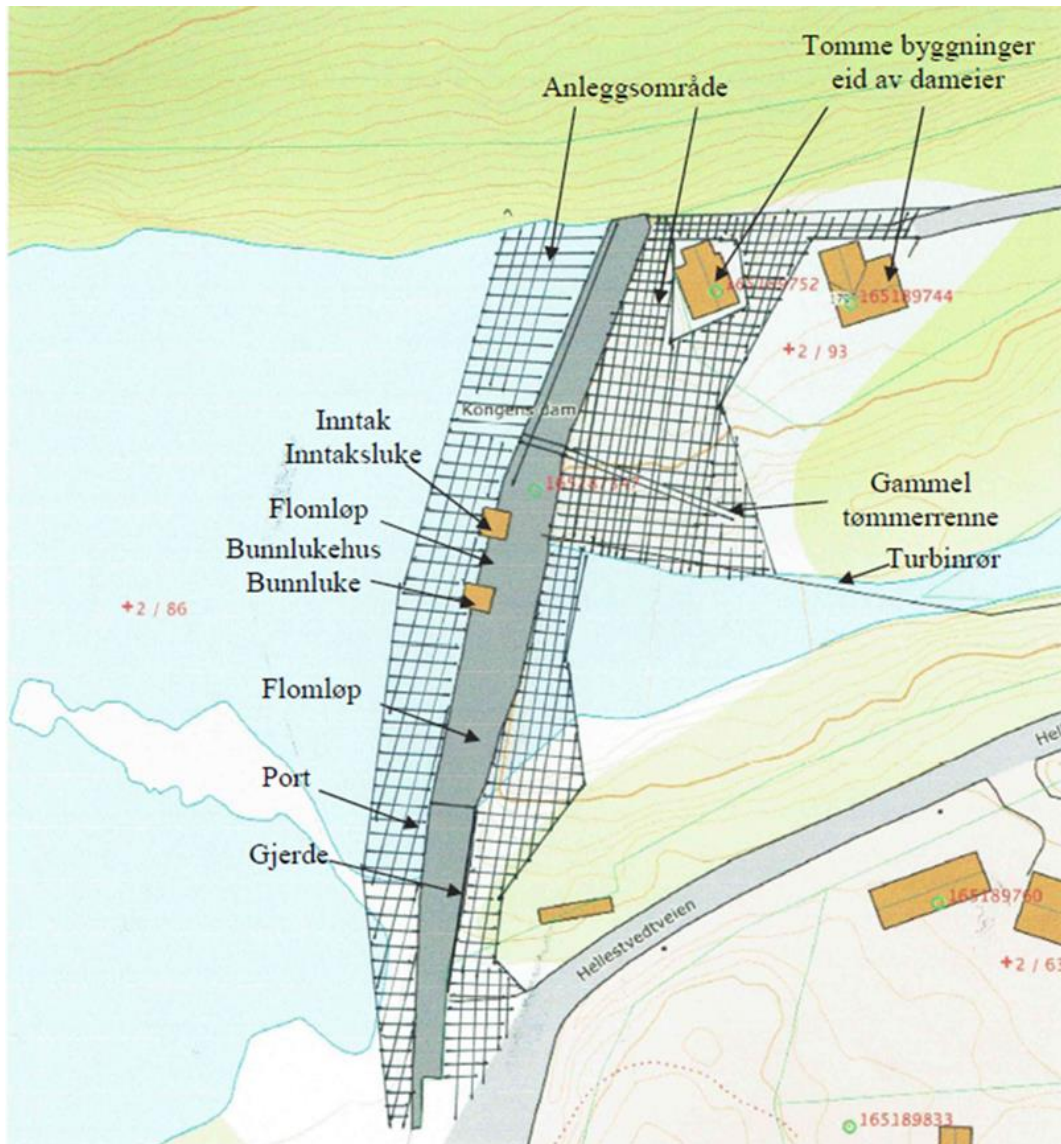

Vedlegg

Kart

Oversiktskart over Kongens dam

Bilde badeplass og sperredammen i Hellestvedtvann 27.03.2020 ved nedtapping av Kongens dam.

Kart over Hellestvedtvann fra 1857

Kart over Hellestvedtvann fra 1886.

Kart over Hellestvedtvann fra 1910.

Dagens kart over Hellestvedtvann

